

En trygg og god start på barnehagelivet

«Hvordan kan vi legge til rette for en god tilvenningsperiode for de minste barna i steinerbarnehagen?»

Av Selma Rut Sigtryggsdottir

Steinerhøyskolen

Barnehagelærerlærerlinjen – deltid

Våren 2017

Antall ord: 10006

Oslo 22.04.2017

Innhold

1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Begrepsavklaring.....	2
1.3 Avgrensning	2
1.4 Oppgavens oppbygning.....	2
1.5 Kildebruk.....	3
2 Presentasjon av allmenn teori.....	4
2.1 Tilvenning	4
2.2 Tilknytning	5
2.3 Overgangsobjekt.....	7
2.4 Primærkontakt	8
2.5 Foreldresamarbeid	9
3 Presentasjon av steinerpedagogisk teori.....	11
3.1 Rudolf Steiners menneskesyn	11
3.2 Barnet 0-3 år.....	12
3.3 Tilvenning og primærkontakt i steinerbarnehagen.....	13
3.4 Forbilde/etterligning.....	14
3.5 Rytme	17
3.5.1 Dagsrytme	17
3.5.2 Uke og årsrytme	18
3.5.3 Årstidsbordet	18
3.6 Det fysiske miljøet	19
3.7 Foreldresamarbeid	19
4 Drøfting	21
4.1 Tilvenning	21
4.2 Tilknytning	23
4.3 Primærkontakt	24
4.4 Overgangsobjekt.....	25
4.5 Foreldresamarbeid	26
5 Oppsummering	26
5.1 Konklusjon og avslutning.....	26
Litteraturliste	28

Forord

I forbindelse med arbeidet rundt denne oppgaven, er det flere jeg ønsker å takke. Jeg vil først få takke min samboer for at han har tatt seg av hus og barn under denne skriveperioden, og for at han har holdt ut med meg på godt og vondt. Mine to sønner, William og Herman, som har godtatt at mamma har vært opptatt med å skrive over en lang periode. Mine foreldre og mine svigerforeldre for støtte underveis og for barnepass av guttene mine. Steinerbarnehagen i Indre Østfold som har gitt meg muligheten til å ta utdannelsen, og som har gitt meg permisjon under arbeidet med oppgaven. Det har vært helt avgjørende for å få oppgaven i havn. Eva Flaten for god klasseledelse og god støtte gjennom alle årene på skolen. Mine medelever for godt samhold, måltider og gode samtaler. Dere har vært med på å gjøre denne fem år lange reisen fantastisk bra. Min venninne Victoria Sture, for hjelp med renskrivning av oppgaven. Til slutt vil jeg takke min veileder Audun Lindbråten for god veiledning og konstruktiv kritikk. Tusen takk!

Oslo, 24.04.2017

Selma Sigtryggsdottir

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I løpet av mine år i Steinerbarnehagen i Indre Østfold har jeg for det meste jobbet med de største barna, altså barn fra tre til seks år. For litt over et år siden fikk jeg imidlertid det pedagogiske ansvaret på småbarnsgruppen vår, med barn fra et til tre år.

Tilvenning i barnehagen er et tema som blir mer og mer aktuelt, ettersom barn begynner i barnehagen i en mye tidligere alder nå enn før. I dag går ca. 82 % av norske 1- og 2-åringer i barnehagen (ssb.no, 2017). Det at så mange små barn tilbringer dagene sine i barnehagen krever at de er omringet av trygge og gode omsorgspersoner som kan være en erstatning for mamma og pappa mens de er på arbeid.

Under tilvenningsperioden i høst følte jeg at jeg manglet den grunnleggende kunnskapen om oppstart og tilvenning for de minste barna, og om deres behov under en slik prosess. Under utdanningsløpet har det heller ikke vært et altfor stort fokus på små barns oppstart i barnehagen. Det ble derfor naturlig for meg å velge dette som tema til min bacheloroppgave.

Tilvenning blir en stor og vesentlig del av jobben som barnehagelærer. Det vil hver høst være nye barn som starter i barnehagen, samt også noen midt i barnehageåret. Oppstart i barnehagen er et viktig tema, og det er betydningsfullt at personalet i en småbarnsgruppe har nok kunnskap om de minste barna og deres individuelle behov. Dette for å kunne være trygge og støttende omsorgspersoner for hvert enkelt barn i overgangen fra hjem til barnehage.

Jeg har alltid vært veldig opptatt av at de minste barna skal ha det godt hos oss. Når de starter i barnehagen er de stort sett ikke mer enn et år, derfor er viktig at barnehagen møter barnet der det er i sin utvikling. Det er ikke mange som har utviklet språk, og kanskje noen ikke har lært seg å gå enda. For meg er det viktig at barna og foreldrene skal få et godt møte med barnehagen. Det er der barnet skal tilbringe store deler av dagen sin fremover.

Basert på dette velger jeg å ta for meg følgende problemstilling:

«Hvordan kan vi legge til rette for en god tilvenningsperiode for de minste barna i Steinerbarnehagen?»

Formålet med denne oppgaven er å tilegne meg mer kunnskap om hvordan vi på best mulig måte kan ta imot det lille barnet, og gjøre oppstarten og tilvenningen trygg. Med påfyll av kunnskap på dette feltet kan jeg stå sterkere i fremtidige tilvenningsprosesser i min jobb som barnehagelærer. Mitt mål er også å kunne bidra med min kompetanse når jeg er ferdig utdannet barnehagelærer. Jeg vil legge vekt på hva som er viktig for barnet i tilvenningsprosessen, og hvordan vi kan legge til rette for å få til en god overgang fra hjem til barnehage, både for barn og foreldre.

1.2 Begrepsavklaring

I oppgaven bruker jeg begrepet «tilvenning», og med dette mener jeg den perioden barnet starter i barnehagen og skal tilegne seg en ny hverdag. Jeg bruker «personalet» som et samlet begrep på assistenter, barne- og ungdomsarbeidere, pedagoger og steinerpedagoger. Begrepet «primærkontakt» bruker jeg, og med det mener jeg en person med et spesielt ansvar for et eller flere barn i en tilvenningsperiode.

1.3 Avgrensning

I denne oppgaven vil jeg drøfte hvordan personalet i barnehagen på best mulig måte kan ta i mot det lille barnet. Grunnet oppgavens omfang og problemstilling har jeg valgt å avgrense meg til barn fra null til tre år og barn som starter i barnehagen for første gang. Fokuset vil være hvordan man kan skape trygghet for barnet i en tilvenningsperiode.

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven min er en drøftingsoppgave, og den er delt inn i fem hovedkapitler. I innledningen presenterer jeg bakgrunn for valg av tema, og hvordan jeg kom frem til min problemstilling. Videre presenterer jeg begrepsavklaringer og avgrensning for oppgaven. Teorikapitlene inneholder generell forskningsbasert teori om tilvenning, tilknytningsteori, overgangsobjekt, primærkontakt og foreldresamarbeid, samt det steinerpedagogiske perspektiv på tilvenning. Jeg viser til ulike teoretikere som er relevante i forhold til min problemstilling. Teoridelene danner grunnlaget for drøftingen i oppgaven min. Til slutt i oppgaven har jeg en konklusjon og en avslutning.

1.5 Kildebruk

Oppgaven er som nevnt tidligere teoribasert, og nedenfor vil jeg presentere noen av hovedkildene mine.

Liten i barnehagen av May Britt Drugli. May Britt Drugli er pedagog og professor i pedagogikk ved NTNU. Hun forsker bl.a. på små barn i barnehagen. Hun skriver i sin bok om hva som skal til for at det skal være godt å være liten i barnehagen og hvordan man kan sikre god kvalitet på barnehagen basert på de yngste barnas behov.

Det nødvendige samspillet og tilknytningsbaserte barnehager av Gerd Abrahamsen. Gerd Abrahamsen er førsteamanuensis emerita i pedagogikk ved universitet i Stavanger, hvor hun i mange år var leder for fordypningsenheten ved småbarnspedagogikk. Boken hennes gir en innføring i objektrelasjonsteori. Hun presenterer Donald Winnicotts teorier om tidlig barn-foreldre-samspill.

Barnets oppdragelse av Rudolf Steiner. Rudolf Steiner er grunnleggeren av steinerpedagogikken. I denne boken beskrives de forskjellige faser i barnets utvikling og de grunnleggende pedagogiske oppgaver som stilles ut fra en dypere erkjennelse av mennesket.

Tillit og undring, barnet under tre år hjemme og i steinerbarnehager av Eldbjørg Gjessing Paulsen. Eldbjørg har sin steinerpedagogiske utdanning fra Tyskland. Hun startet Stjerneglimt steinerbarnehage i Arendal i 1984, som hun fortsatt driver og er aktiv innen det antroposofiske samfunnet både nasjonalt og internasjonalt. Boken gir en dypere forståelse av barnet under tre år, og handler om livet i steinerbarnehagen.

Waldorfpedagogik før småbarnspedagoger och småbarnsföreldrar av Anne Widmark. Anne Widmark var en av pionerene innen steinerpedagogikk i Sverige. Boken handler om barnet i førskolealderen, altså fra null til syv år.

2 Presentasjon av allmenn teori

I denne delen av oppgaven vil jeg belyse ulike teorier i forhold til min problemstilling. Jeg starter med begrepet tilvenning, før jeg går over på tilknytning og overgangsobjekt, samt primærkontakt og foreldresamarbeid. Jeg har valgt denne teorien fordi den er relevant for min oppgave.

2.1 Tilvenning

Overgangen fra hjem til barnehage kan for mange barn, foreldre og barnehageansatte oppleves som svært utfordrende (Abrahamsen, 2007). Barnet har i sitt første/andre leveår vært hjemme med mor, far og evt. søsken. Sammenlignet med barnehagens miljø er denne tiden ofte preget av rolige dager med få personer som barnet har knyttet seg til. For de fleste barn er det derfor en stor påkjenning å starte i barnehage. For noen foreldre kjennes det nok godt å skulle begynne å jobbe igjen, men for andre kan det føles som en tvang å skulle levere fra seg barnet sitt (Broberg, Hagstrøm, & Broberg, 2014). De ansatte i barnehagen får i tillegg forandringer i barnegruppene sine. De får også flere nye foreldre de må bli kjent med, og skape et godt forhold til (Abrahamsen, 2007). Denne overgangen kalles tilvenning. Under tilvenningen er det først og fremst viktig at de små barna opplever trygghet (Drugli, 2014). Trygghet er det aller viktigste i et barns liv. Et barn søker automatisk trygghet og beskyttelse hos omsorgspersonene rundt seg (Brantzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

Målet med tilvenningen er å venne barnet til det nye miljøet i barnehagen, samt å gi barnet muligheten til å bli godt kjent med minst en av de ansatte. Dette så de kan være en erstatning for foreldrene mens foreldrene er på arbeid. Det siste målet er å venne barnet til at foreldrene er borte i flere timer. Hverdagen i barnehagen skal gjøres trygg nok til at barnet begynner å leke og utforske en helt ny verden (Broberg, Hagstrøm, & Broberg, 2014).

Det praktiseres stort sett tre dagers tilvenning, men for mange barn er dette altfor liten tid. Noen barn trenger mange uker på å bli kjent med personalet og det nye miljøet. Dette bør barnehagen alltid ta en individuell vurdering på. Foreldrene bør informeres om dette på forhånd, slik at de kan være forberedt på at det kan ta litt lenger tid enn de tre dagene som er vanlig. Ingen barn er like, alle har hvert sitt behov. Det er individuelt hvordan hvert enkelt

barn tar tilvenningen. Noen takler det bra, mens andre må bruke lang tid på å tilpasse seg det nye miljøet (Drugli, 2014).

Tilvenningsperioden i barnehagen er generelt lite forsket på, både nasjonalt og internasjonalt. Det er imidlertid gjort funn gjennom studier fra Tyskland, som viser at stressnivået til barna som begynner i barnehage er svært høyt de to første ukene etter at de blir overlatt alene. Det er også gjort funn på dårligere humør hos barna den første perioden, særlig første dag alene (Drugli, 2014). Videre kommer det frem at små barns tilpasningsreaksjoner varer i fem måneder etter at barnet starter i barnehagen (Drugli, 2014). Dette får meg til å se viktigheten av en god oppstart, og jeg får lyst til å finne ut hvordan den kan gjøres så god som mulig med tanke på disse funnene.

Dersom personalet i barnehagen forstår barnets kroppsspråk, samt har integrert fagkunnskap om de minste barnas behov, gir det liv og mening til samspillet både for barnet og den voksne. Det er vesentlig at både barnet og foreldrene føler de kan stole på de voksne i barnehagen før de skal adskilles. Foreldrene bør i løpet av tilvenningsperioden erfare at de som jobber i barnehagen er pålitelige omsorgspersoner (Abrahamsen, 2008).

Drugli (i Jonassen, 2014) beskriver at det viktigste for de minste barna er å bli trygge i barnehagen. For at de skal ha utbytte av å gå i barnehagen, må de oppleve en forutsigbar hverdag og en trygg tilvenning. Det er de små, men viktige hverdagsrutinene som er betydningsfulle for de små barna ved tilvenning og oppstart i barnehagen. Videre hevder Drugli (2014) at barna må få hvile i de gode rutinene, og lære å huske dem (Jonassen, 2014).

2.2 Tilknytning

I en tilvenningsperiode er det nødvendig for personalet i barnehagen å ha kunnskap om barns tilknytning. Det er nært knyttet til tilvenningsperioden. Når man skal ta for seg temaet tilknytning er det naturlig å se på blant annet tilknytningsteoriens opphavsmann John Bowlby. Bowlby var en britisk psykolog og psykiater som i hovedsak er kjent for sine tilknytningsteorier. Teoriene hans handler om hvorfor og hvordan voksne er nødt til å anerkjenne barnet, og møte barnets behov for trygghet.

Forsker og teoretiker John Bowlby definerer tilknytning som det følelsesmessige bånd som dannes mellom et barn og barnets omsorgsperson, vanligvis mor. Dette er med på å forme barnets personlighet (Hart & Schwartz, 2009).

I barnets første leveår er en av de mest sentrale utviklingsoppgavene det å knytte seg til en eller flere voksenpersoner. Tilknytning handler om det å overleve. Det lille barnet klarer seg ikke alene, og må umiddelbart finne tilknytning til noen som kan ta hånd om det. Det er som oftest foreldrene som er de aller første tilknytningspersonene i barnets liv (Drugli, 2014).

For at et barn skal kunne knytte seg til en person må barnet oppleve nærhet, trygghet, fysisk og følelsesmessig omsorg fra personen. Personen må være stabilt tilstede og være villig til å inngå i en nær og forutsigbar relasjon (Drugli, 2014). Gjennom tilknytningsprosessen utvikler barnet enten trygg eller utrygg tilknytning til dets omgivelse. Om tilknytningen er trygg eller utrygg avhenger av samspillet mellom barnet og omsorgspersonen. Hvis barnet får den trøsten, omsorgen og nærheten det trenger når barnet søker det, kalles tilknytningen trygg. Hvis barnet ikke oppnår trøst, omsorg og nærhet når barnet søker etter det, kalles tilknytningen utrygg (Broberg, Hagstrøm, & Broberg, 2014).

Etter at tilknytningen er etablert vil barnet aktivt søke sine foreldre eller omsorgspersoner som en «trygg base». «Trygg base» er et av de mest sentrale begrepene innen tilknytning. Den utvikles gradvis i et trygt miljø som i sped- og småbarnsalderen utgjøres av den intime relasjonen mellom barnet og den nærmeste omsorgspersonen. Hvis omsorgspersonen er tilgjengelig, men bare griper inn når det er høyst nødvendig, oppstår en «trygg base» (Hart & Schwartz, 2009). Det beskrives som en base som barnet kan utforske utfra, og komme tilbake til i situasjoner hvor de føler seg truet eller utilpass (Drugli, 2014). Bowlby (Abrahamsen, 2015) hevder at den «trygge base» innebærer en følelsesmessig tilgjengelighet. Barnet vet at det kan utforske og komme tilbake til basen hvis det har behov for omsorg eller trøst.

Et barn som har en trygg tilknytning vil kunne utforske miljøet uten at omsorgspersonen er i nærheten hele tiden. Det er når barnet er trygt og bekvemt at det vil utforske verden rundt seg. I situasjoner hvor barnet føler seg truet, eller har en indre uro blir tilknytningssystemet aktivert, og barnet vender tilbake til omsorgspersonen. I slike situasjoner vil ikke barnet kunne oppleve utforskning eller læring. Trygg tilknytning har dermed ikke bare med barnets følelsesmessige utvikling å gjøre, det har også med den kognitive utviklingen å gjøre (Broberg, Hagstrøm, & Broberg, 2014)

Barn som har en trygg tilknytning til sine omsorgspersoner blir stort sett ikke forstyrret av kortere separasjon fra dem, men de vil vise en tydelig glede ved gjenforening (Broberg, Hagstrøm, & Broberg, 2014).

2.3 Overgangsobjekt

Når barnet skal begynne å være alene i barnehagen, hevder Donald Winnicott (i Abrahamsen, 2007) at barnet trenger støtte og forståelse fra de voksne i barnehagen. De trenger hjelp til å klare å holde på de «indre» bildene av sine omsorgspersoner og den trygge arenaen hjemme over lengre tid. Eksempler på dette kan være at barna får ha med seg en sutteklut, en smokk eller et kosedyr i barnehagen, altså noe som har en spesiell emosjonell verdi for dem. Dette kalles et overgangsobjekt, og det kan være med på å hjelpe barnet i alle slags overganger. Winnicott (i Abrahamsen, 2007) beskriver overgangsobjektet som et objekt som minner barnet om mamma og pappa, og som kan være en hjelp til å takle foreldrenes fravær. Han kaller det for en «indre bærbar mamma og pappa». Objektene har gjerne en spesiell lukt som minner de om for eksempel mor eller far, og det kan være med på å bearbeide savnet etter dem (Abrahamsen, 2007).

For å kunne hjelpe barna å takle foreldrenes fravær gjennom en hel barnehagedag, kan det være til god hjelp at personalet snakker om foreldrene jevnlig, ta frem bilder av foreldrene og opprettholde rutiner og ritualer som barnet er vant med hjemmefra (Abrahamsen, 2007).

Overgangsobjektet kan hjelpe når barnet skal sove, og i situasjoner som for eksempel ved levering i barnehagen, når fraværet av foreldrene er vanskelig

Hvor mye barnet får bruke overgangsobjektet sitt varierer fra barnehage til barnehage. Noen barnehager lar barnet få bruke det under hele tilvenningsperioden. Når barnet gradvis venner seg til barnehagens miljø og virker trygt, blir det etter hvert kun brukt ved soving, trøst og når barnet kommer om morgenen. Andre barnehager lar barnet regulere det selv, ut ifra sitt individuelle behov. Hvis objektet hindrer barnet i å leke, må personalet i barnehagen hjelpe barnet med å legge det vekk (Abrahamsen, 2008).

Overgangsobjektet kan få en annen betydning når barnet begynner å bli trygt i barnehagen. Barnet kan begynne å kaste fra seg objektet sitt for så å hente det tilbake igjen. Dette kan symbolisere gjensynsgleden når barnet blir hentet av sine foreldre etter en dag i barnehagen. Denne type lek hjelper barnet å komme over uroligheten i forbindelse med foreldrenes fravær (Abrahamsen, 2015).

2.4 Primærkontakt

Når et lite barn begynner i barnehagen har de ingen forutsetninger for å forstå hvorfor foreldrene skal forlate dem. De har heller ingen begreper om tid og hvor lang tid det er snakk om. Det lille barnet har ingen mulighet til å regulere følelsene sine selv, og er derfor avhengige av en omsorgsperson i barnehagen. En som er tilgjengelig for å hjelpe til med å regulere følelsene som oppstår når foreldrene må forlate barnet. Personalet i barnehagen må derfor, med god hjelp fra foreldrene, jobbe for å forstå og lese barnets uttrykk under tilvenningen. De blir først da i stand til å hjelpe barnet med å regulere følelsene sine (Drugli, 2014). Hvis barnet ikke blir godt kjent med noen i personalet, og deretter blir overlatt alene med dem, vil dette være en vanskelig situasjon for barnet å takle (Drugli, 2014). Dette kan løses ved å bruke primærkontakt.

Primærkontakt vil i tilvenningssammenheng være en barnehageansatt som har et spesielt ansvar for et eller flere barn. Denne personen går bevisst inn for å bli kjent med barn som begynner i barnehagen. Det er hun/han som møter foreldrene og barnet om morgenen, og tar seg av barnet den første tiden (Abrahamsen, 2007). Hvis barnet føler trygghet i relasjon til primærkontakten, kan dette forholdet utvikle seg til å bli en base for videre utforskning av flere voksne og barnehagens miljø (Drugli, 2014). Et trygt tilknytningsforhold skjer hvis primærkontakten greier å skape trygghet, emosjonell pålitelighet og stabilitet for barnet (Abrahamsen, 2015).

Ved bruk av en primærkontakt under tilvenningsprosessen vil de fleste ett- og to åringer klare seg bra under oppstarten i barnehage. Det er mange fordeler ved en primærkontaktløsning. Denne personen vil være den som tar bleieskift, hjelper barnet med å spise, samt å legge det til å sove midt på dagen. Primærkontakten er også til stede når barnet våkner etter dagluren sin. Primærkontakten er også med på å hjelpe barnet i overgangssituasjoner i barnehagen (Abrahamsen, 2015).

Det kan være viktig at barnet får knytte seg til flere voksenpersoner i barnehagen. Først en primærkontakt, og deretter en sekundærkontakt. Dette er med på å øke tryggheten rundt barnet i en tilvenningsperiode. Å ha to kontakter kan være med på å gjøre det mindre sårbart ved sykdom og annet fravær blant de voksne (Brantzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

Det er ikke alle barnehager som opererer med primærkontakt. Det kan for noen oppleves som alt for stort ansvar, og kan derfor også deles på alle i personalgruppen. Spørsmålet blir da om man klarer å ta samtlige av barns perspektiv på en god nok måte, og om de yngste barnas individuelle behov blir ivaretatt på god nok måte (Abrahamsen, 2015).

Videre hevder Drugli (2014) at i en «bli kjent»-fase er ro, tid og samvær på gulvet viktige stikkord. Personalet er på gulvet med barna og primærkontakten er sammen med «sine barn». I denne perioden er det ikke forskjellige aktiviteter og skogsturer som er hovedfokuset, men heller det å bli kjent og skape gode følelsesmessige relasjoner (Drugli, 2014).

2.5 Foreldresamarbeid

Et godt samarbeid mellom foreldre og barnehage er viktig for at barnehagen skal kunne være en trygg base for barnet. Det krever velvilje, god forståelse og samarbeid fra begge parter. En samtale før oppstart er en god begynnelse på et godt foreldresamarbeid. I en slik samtale kan pedagogen og foreldrene dele viktig informasjon om barnet og om barnehagen. (Hansen, 1999).

I rammeplanen for barnehager står det: «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 29).

Dette er viktig for barnet, foreldrene og barnehagens virksomhet. Den daglige dialogen mellom foreldrene og barnehagen kan være med på å skape god kvalitet for det enkelte barn. Det er derfor helt avgjørende for barnets trivsel at dette samarbeidet fungerer på en god måte. Personalet bør fange opp foreldrenes oppfatning av barnets behov og deres forhold til barnet. Foreldrene blir gjerne glad av å få muligheten til å fortelle om barnet sitt. Ved at de får den muligheten kan de forklare hvordan dagene er hjemme og hva slags aktiviteter barnet liker. Dette gir personalet og barnehagen viktig informasjon i forhold til hva de bør legge vekt på i omsorgen for barnet (Drugli, 2014).

Foreldre som for første gang skal levere barnet sitt i barnehagen kan være usikre på hvordan de skal takle det at barnet skal begynne i barnehagen. Noen opplever det som vondt å skulle levere barnet fra seg til noen andre. Personalet og barnet gjennomskuer lett om foreldrene er usikre. Derfor er det lurt at de foreldrene det gjelder får ekstra støtte til å takle denne

prosessen. Samtidig er det viktig at ikke foreldrenes følelser påfører barnet vansker når det skal tilpasse seg den nye hverdagen. Det kan være noen foreldre som tror at det forventes at overgangen til barnehagelivet skal gå smertefritt. De trenger hjelp til å se at barnet strever noe i denne prosessen. Personalet kan for eksempel foreslå kortere dager en liten stund, for at barnehagen ikke skal være for overveldende for barnet. Personalet må derfor være åpne om dette og tørre å ta det opp med de foreldrene det gjelder. Personalet kan i samarbeid med foreldrene være i dialog om videre fremgangsmåte. Det er viktig med åpen dialog mellom foreldrene og barnehagen under oppstart. Dette for at de skal kunne hjelpe hverandre med å fange opp barnets reaksjoner, og videre ta hensyn til disse (Drugli, 2014).

Personalet må tørre å gå tett på de foreldre som ikke inviterer til samtale. Foreldre ønsker at barnet skal få en best mulig start i barnehagen, og det at personalet tar initiativ vil være med på å fremme en positiv fungering og utvikling både i hjemmet og i barnehagen (Drugli, 2014).

3 Presentasjon av steinerpedagogisk teori

I denne delen av oppgaven tar jeg for meg det steinerpedagogiske perspektivet på tilvenning. Forbilde/etterligning og rytme vil være sentralt, da dette er med på å danne grunnlaget for steinerpedagogikken.

3.1 Rudolf Steiners menneskesyn

Rudolf Steiner er grunnlegger av antroposofien, som betyr menneskevisdom. Å ha kunnskap om det antroposofiske menneskesynet kan være et godt verktøy i møte med de små barna, for å kunne hjelpe de til å forbinde seg med verden. Det er avgjørende for det lille barnet å ha en voksenperson som hjelper barnet til å kunne utvikle seg til å bli et fritt, selvstendig og tenkende menneske (Gjessing Paulsen, 2008).

En av grunntankene i antroposofien er at mennesket har fire vesenledd. Den fysiske kroppen, livslegemet, følelseslegemet og «jeget». Den fysiske kroppen har mennesket til felles med alt i naturen. Den er underordnet de mineralske lovmessigheter. Livslegemet har mennesket til felles med plante- og dyreriket, og alt som er levende. Det trenger vi for at den fysiske kroppen skal kunne være i live. Følelseslegemet har mennesket til felles med dyrene. Det er her lyst og ulyst, smerte, instinkter og drifter oppstår. Alle ytre påvirkninger. «Jeget» er det kun mennesker som har, og det kan oppleves i møte med andre mennesker. Det er bare mennesker som kan si «jeg» om seg selv (Gjessing Paulsen, 2008).

I denne oppgaven er livslegemet mest relevant, da dette er vesentlig i de barnets første leveår. Dette vil jeg belyse nedenfor.

I følge Steiner beskyttes barnet av mors fysiske kropp når det blir født. Det er morens fysiske legeme som beskytter og påvirker barnet. Ved den fysiske fødsel blir barnet frigjort fra mors liv, slik at også den fysiske verden og omgivelsene rundt virker inn på barnet. Barnet beskyttes av mors livslegeme og følelseslegeme frem til tannfelling, rundt 7 års alder. Ved tannfelling blir livslegemet frigjort, og rundt kjønnsmodningen blir følelseslegemet frigjort. Til slutt er det «jeget» som blir frigjort, og dette skjer rundt 21 års alder (Steiner, 1994).

Sentralt i steinerpedagogikken står tanken om syvårsperiodene. Steiner mener at barnets utvikling skjer i sykluser med et knytpunkt hvert syvende år. Den første syvårsperioden er rettet mot utviklingen av viljen og mot kroppens konstitusjonelle modning. I denne perioden

legges det vekt på at læringen skjer gjennom etterligning og lek knyttet til sansende og bevegelsesmessige erfaringer (Sundt, Gjessing Paulsen, & Lobben Røed, 2008). Barnet går fra å være beskyttet inni mors mage til å bli født inn i en verden hvor barnet tar opp alt med sine sanser. I denne perioden er det avgjørende at oppdrager sørger for at barnet får gode etterligningsmuligheter og gode forbilder (Steiner, 1994). Steiner (1994) sier det så sterkt som at man som oppdrager ikke kan gjøre godt igjen det man mislyktes med i oppdragelsen i barnets første syv år.

Steinerpedagogikken legger stor vekt på det individuelle i mennesket, og tar hensyn til det stadiet mennesket befinner seg på til en hver tid. I de første årene av barnets liv brukes det forskjellige pedagogiske virkemidler for å kunne møte barnet der det er. Disse redskapene er etterligning, forbilde, god rytme og gode vaner, gode sanseopplevelser og pleie, riktig ernæring, bevegelsesmuligheter, et rikt språk og sangbruk, rom for egenaktivitet uten for mye forstyrrelser fra voksne, omsorg og kjærlighet (Gjessing Paulsen, 2008).

«Det aller viktigste i denne tiden er imidlertid at vi lar barnet få være i fred, slik at det får nok tid til selv å ta sine skritt ut i verden i sitt tempo med trygge rammer rundt seg. Det gir barnet en god start i livet og et solid grunnlag for utviklingen til å bli et fritt, selvstendig, tenkende menneske» (Gjessing Paulsen, 2008, s. 18).

3.2 Barnet 0-3 år

I barndommen settes det spor i alle menneskers liv, både på godt og vondt. Alt som møter mennesker på veien fra de blir født til de kan stå på egne ben, er med på å prege deres liv. De tre første årene av livet er viktigere enn noen annen senere periode i et menneskes liv. Det er i denne perioden grunnlaget for hvordan mennesket vil utvikle seg, både fysisk og psykisk, legges. Forutsetningen for god utvikling er at barnet har trygge og gode omgivelser og at det føler seg vel både fysisk og psykisk. Med et slikt grunnlag kan barnet vokse og utvikle seg i frihet (Gjessing Paulsen, 2008).

Fra fødselen og frem til ca. 2 – års alder er det spesielt i hjerneregionen at barnets livskrefter er mest aktive. De er tett forbundet med nervesansesystemet. På grunnlag av dette kan barnet lære seg å gå, å snakke og å tenke. Det er gjennom sansene at barnets organer reagerer på alt som skjer i deres omgivelser. Hele kroppen tas i bruk når et barn hører noe, lukter noe eller

smaker på noe. Det er slik sanseintrykkene går fra overflaten og inn til de dypere lag av barnets vesen. Organene påvirkes både positivt og negativt. Det lille barnet har evnen til å iaktta alt som skjer, både i omgivelsene og på det indre plan hos foreldre eller andre omsorgspersoner som det er knyttet til. Dette skjer helt intuitivt i følelsen og er ikke tilknyttet intellektet. Det ligger i barnets natur å etterligne, slik at alt den voksne gjør og hvordan den voksne er i barnets omgivelser påvirker barnet direkte. Denne type etterligning kan kalles for spontan-etterligning og den innebærer det at barnet etterligner stemninger, følelser og handlinger ved direkte å reagere følelsesmessig og handlingsmessig. Når barnet først har lært, består lærdommen som kroppslig eller som en vane. Som pedagog eller pedagogisk medarbeider må man derfor være et godt forbilde og ha et bevisst forhold til seg selv i arbeidet med de små barna (Sundt, Gjessing Paulsen, & Lobben Røed, 2008).

3.3 Tilvenning og primærkontakt i steinerbarnehagen

Høsten er tiden for tilvenning av nye barn. Dette kan være en følelsesladet tid for alle involverte. Personalet i barnehagen, foreldre og ikke minst barnet selv. I denne perioden kreves tålmodighet og forståelse, og her kan mange uventede situasjoner oppstå. Hver tilvenning er unik og individuelt betinget. Det vil si at alle barn er forskjellige og har forskjellige reaksjoner og følelser. Har personalet i steinerbarnehagen den tålmodigheten og forståelsen som trengs i en tilvenningsperiode, kan det gjøre tilvenningen og samarbeidet med foreldrene lettere (Widmark, 2008).

Når barnet for første gang kommer til barnehagen kjenner man ikke barnet, men man kan allerede ved første møte si noe om dets individualitet. Samspillet mellom barnet og foresatte kan gi oss et bilde av hvordan barnet er, men ikke helheten. Noen barn behøver en lang tilvenningstid før foreldrene kan gå fra. Foreldrene er nødt til å ha muligheten til å bruke den tiden de og barnet trenger i en tilvenningsperiode (Gjessing Paulsen, 2008).

Det hender at det oppstår maktkamp mellom foreldrene og barnet. I slike situasjoner kan det være nødvendig at de voksne i barnehagen hjelper til. Om barnet gråter når foreldrene går, kan det være fint å gi beskjed når barnet har roet seg for å berolige foreldrene. Det at foreldrene kan stå i gangen til barnet har sluttet å gråte er også et godt tips. Det finnes ingen fasit på hvordan dette løses, men det viktigste er et godt samarbeid mellom barnehagen og foreldrene. Slik kan tilvenningen i barnehagen gå bedre (Gjessing Paulsen, 2008).

Anne Widmark (2008) skriver i sin bok at barnet er avhengig av en primærkontakt ved oppstart i barnehagen. Primærkontakten må kunne gi omsorg, og skape en god atmosfære rundt barnet, slik at forholdet kan utvikles til en trygg tilknytning. Hun anbefaler at barnet med sine foreldre besøker barnehagen noen ganger før oppstart. Under besøkene bør primærkontakten være tilstede og være den som tar imot. Det er fordi det da kan oppstå en kontakt mellom barnet og primærkontakten allerede før barnehageoppstart. Dette kan være med på å gjøre foreldrene trygge på primærkontakten og på barnehagen, noe som igjen kan føre til at foreldrene får god tiltro til barnehagen. Det er viktig at foreldrene går helhjertet inn for dette, det kan være med på å berolige barnet (Widmark, 2008).

Om barnet har en god dagsrytme hjemme og får oppleve gode forbilder i ulike hverdagslige gjøremål kan dette føre til at tilvenningen går smidigere. I den første tiden bør det være den samme som henter og leverer barnet, og det er å anbefale å ta samme vei til og fra barnehagen uten stopp på butikken o.l. (Widmark, 2008).

I en steinerbarnehage er et av de viktigste målene å skape en så harmonisk og rolig dag som mulig, i motsetning til hva mange barn kan oppleve hjemme i dag. Det skal være få voksenstyrte aktiviteter, og barna får utfolde seg og utforske i eget tempo. Det jobbes hardt for å skape et miljø med ro og trygghet i omgivelsene og i personalets væremåte (Gjessing Paulsen, 2008).

3.4 Forbilde/etterligning

Det er naturlig å ta for seg forbilde og etterligning i steinerpedagogisk tilvenningsteori, da dette er svært sentralt i steinerpedagogikken. Det å være et godt forbilde og en god etterligningsmodell er avgjørende, da dette kan være med på å skape et godt grunnlag for barnets utvikling og læring.

Steiner hevder at etterligning og forbilde er to nøkkelord i den første syvårsperiode. «Barnet etterligner alt som foregår i den fysiske omgivelse, og under denne prosess gydes dets organer inn i de former som de så senere beholder» (Steiner, 1994, s. 20). Derfor mener han at man må tenke på alt barnet kan etterligne i de fysiske omgivelsene. Her handler det om alt som befinner seg i barnets omgivelser. Alt som barnet kan oppta med sine sanser og alt som kan

påvirke barnets åndskrefter. Det gjelder alle moralske eller umoralske, tåpelige eller kloke handlinger som barnet kan være vitne til (Steiner, 1994).

Mathisen (2016) hevder at den pedagogiske verdien av etterligning var kjent allerede i antikken. Det var særlig gjennom Aristoteles mimesis-begrep (imitasjon). Siden den gang har det vært et sentralt grunnleggende prinsipp innenfor utvikling og læring.

Videre hevder han at det er nødvendig å ha noen å etterligne for å lære å stå på skøyter, lage mat, prate norsk og å danse. Etterligning er altså et tema som er svært sentralt når det gjelder samspillet mellom barn og voksen i steinerbarnehagene (Mathisen, 2016).

Steiner har delt inn etterligning i to overordnede tilnærminger: Den første er utfra barnets perspektiv, dets evner og behov. Den andre er det ansvaret den voksne har overfor barna i barnehagen. Steiner oppfatter på den ene siden de minste barna som nesten transparente til sine omgivelser. Alt det de små barna sanser kan virke dypt inn i deres kropp. Slik mente han at etterligningen, som er basert på barns sanseerfaringer, gir næring til kroppens og viljens utvikling. Mathisen hevder at dette henger nært sammen med hva slags forbilder barna møter i barnehagen. Derfor uttalte Steiner seg på den andre siden om det ansvaret og de oppgavene de voksne har som verdige forbilder for barna. Han legger stor vekt på hva den voksne gjør, og hvordan dens væremåte er. Det kan være alt fra språk og handlinger, til bevegelser, tanker og følelser (Mathisen, 2016).

Videre sier Mathisen at for barnehagepedagoger handler dette hele tiden om å være bevisst sin rolle, og å være i utvikling av seg selv for å kunne møte de små barna på en god måte. Det legges stor vekt på hva slags rollemodell den voksne er for barna når barn skal etterligne. Derfor er det avgjørende for de som arbeider med barn å ha kunnskap og bevisstgjøring for arbeidet sitt. I barnehagen må man hele tiden være bevisst på hvordan man snakker med og til barna. Hvordan man beveger seg, og hvordan man arbeider rundt barna for å kunne være et godt forbilde og en god rollemodell barnet kan etterligne (Mathisen, 2016).

I følge Kranich går det tilbake på den tidlige barndom hvor stor selvstendighetskraft et menneske har. Gjennom etterligningen kan oppreisningsprosessen bli påvirket på forskjellige måter. Hvis et barn har en urolig og hissig mor som forbilde kan dette føre til alvorlige adferdsforstyrrelser. Det kan være vanskelig for mennesket å takle den styringen og sikkerheten i holdning og bevegelser som en kraftfull selvstendighet bygges på. Det grunnlaget legges når barnet får kjærlige bekreftelser når det skal lære seg å stå og gå. At

omsorgspersonen er oppriktig interessert og oppmuntrende gjør at barnet blir trygt, og får troen på at det klarer. Barnets selvstendighet utvikler seg når det får etterlignende forbilder som beveger seg og arbeider med bevisste, omtenksumme og friske viljeskrefter. Det er gjennom etterligningen at barnet opplever den voksnes karakter, temperament og sjel. Gjennom gode oppdragere og forbilder får barnet et sikkert livsfundament, et som ikke svikter i motgang (Kranich, 2003).

Videre hevder Kranich (2003) at det er i de tre første årene av barnets liv at utvikling står aller sterkest. Barnet tilegner seg i denne perioden ferdigheter som å reise seg opp, gjennomgår de første fasene av å bevege seg fritt, og det lærer sitt morsmål. Barnet begynner også å kunne gi uttrykk for tenkningen. Det skjer fordi det er i de første årene barnet etterligner sine omsorgspersoner mest intensivt. Hvis oppdrageren har glade miner, og har en ekte kjærlighet til barnet er det med på å ruge de fysiske organers former frem (Kranich, 2003). Er det oppdragere som ikke har en ekte kjærlighet og væremåte i barnets omgivelser kan dette skade barnets fysiske organer, og dette kan følge barnet videre i livet (Steiner, 1994).

Når den indirekte etterligningen starter i barnets andre leveår, frigjør barnet seg noe fra den tette bindingen til sine omsorgspersoner. Dermed kan barnet leve ut sine tanker i sine handlinger, ved siden av det som kommer fra deres forbilder. Videre hevder Kranich (2003) at uten denne frigjøringen ville et barn aldri begynne å leke eller uttrykke egne opplevelser og meninger i det som det sier.

Særlig i det tredje leveåret forandrer etterligningen seg. Dette skjer når barnet i trassalderen blir bevisst på seg selv. Det er nå barnet opplever seg selv som et «jeg», og barnet avgrenser seg fra omverdenen. Etterligningen trer da enda mer tilbake og derfor også bindingen til omsorgspersonene. Barnet blir nå i stand til å innordne seg i en gruppe og sammen med andre barn gjøre bestemte skritt i sin videre utvikling i en barnehage (Kranich, 2003).

3.5 Rytme

I steinerbarnehagene kan rytme betegnes som en slags bærebjelke i hverdagen. En fast dags-, ukes- og årsrytme kommer de små barna til gode ved at det er forutsigbart og trygt. Barnet er tilfreds i det gjenkjennbare.

Eldbjørg Gjessing Paulsen (2008) mener at rytme er et betydningsfullt hjelpemiddel i oppdragelsen av barnet. Videre sier hun at rytme er noe vi finner overalt hvor det er liv og vekst. Den er med på å kontrollere våre liv, og den er livsnødvendig for menneskets utvikling. Rytmen har bevegelse, flyt og orden som gjentas igjen og igjen.

Hun tar eksempel i en bekk der vannet beveger seg. Vannet i seg selv har ingen rytme, men likevel opplever vi at en bekk sildrer og strømmer nedover i en slags rytme. Det vannet møter på sin vei nedover er med på å bestemme hvordan vannet flyter, men dette skjer igjen og igjen og vi bedåres av at det aldri tar slutt. Vannet finner nye veier uavhengig av hva det møter på veien, og bevegelsen vil forandre seg.

Videre hevder hun at barnets fysikk er påvirket av ytre hendelser slik som hun beskriver i eksemplet om bekken. «Alt skjer i den samme rytme så lenge vi ikke blir påvirket utenfra» (Gjessing Paulsen, 2008, s. 65).

3.5.1 Dagsrytme

En fast dagsrytme der det er laget god plass til søvn, måltider, rolige aktiviteter og frilek vektlegges høyt i steinerbarnehagene (Widmark, 2008).

En god dagsrytme er viktig for barnet og for å skape den trenger man god tid og tålmodighet. For å kunne forme en god rytme må det samme skje hver dag, til omtrent fast tid over en lengre periode. Det er først da det blir en rytme som vil virke stimulerende på barnet. For barnet er det like mye spenning i det kjente som i det ukjente, i motsetning til oss voksne. Det er først og fremst barnet som skal ha det bra i rytmen, men det er også viktig at de voksne har det bra. Hvis de voksne trives i rytmen, gjør barna det også (Gjessing Paulsen, 2008).

I arbeidet med de minste barna legges det mindre vekt på å fylle dagen opp med mange aktiviteter. Det lille barnet har mer enn nok med å utforske seg selv, sine ferdigheter og miljøet. Det barna behøver er trygge og gode omsorgspersoner som ser dem, støtter og hjelper dem der det trengs, samtidig som de holder på med praktisk arbeid. Opplevelsen av å

observere de voksne utføre ulike gjøremål kan virke trygt og forutsigbart for det lille barnet (Gjessing Paulsen, 2008).

Det er spesielt viktig med en god og forutsigbar rytme på høsten, når det begynner nye barn i barnehagen. Barnet skal forholde seg til mye nytt som skjer i løpet av en dag, samt at det skal tilvenne seg et nytt miljø. Derfor er det viktig at de aktivitetene som foregår i barnehagen er så like som mulig de som skjer hjemme hos barnet. Frilek, måltid, sang, dans, stell, bevegelse som nevnt over, er eksempler på slike aktiviteter (Gjessing Paulsen, 2008).

3.5.2 Uke og årsrytme

På en småbarnsgruppe i steinerbarnehagen er det matlaging og praktisk arbeid som setter preg på ukedagene. Ukedagene kan gjenkjennes ut i fra det som serveres den dagen. Matlaging er en av hovedaktivitetene på en småbarnsgruppe. Ofte er det en rundstykkedag, en grøtdag, en suppedag, en pizzadag. Dette gjør at barna gjenkjenner dagene gjennom maten. Dagene og rytmen beholdes stort sett gjennom hele året. Dette er en trygghet for barnet (Gjessing Paulsen, 2008).

Årsrytmen følges gjennom det som skjer i naturen og alle årets høytider som vi feirer i en årstidsfest. Årstidsfestene i steinerbarnehagene kan beskrives som selve ryggraden i årsplanen. Årsplanen er bygget på årstidene og høytidene som hører til i kulturen vår. Hver årstidsfest består av forberedelser til festen, selve festen og bearbeidelse i ettertid. Gjenkjennelsen skaper forventninger og glede hos barna (Sundt, Gjessing Paulsen, & Lobben Røed, 2008)

De minste barna er ikke med på alle festene, men de opplever at det er fest gjennom de voksne forbildene og stemningen på huset. Det er nok for de minste barna å se at det pyntes litt ekstra den dagen, og kanskje ved å spise et festmåltid (Gjessing Paulsen, 2008).

3.5.3 Årstidsbordet

I de fleste steinerbarnehager lever det en vakker tradisjon med årstidsbord. Dette bordet plasseres synlig i rommet og representerer den kvaliteten årstiden eller høytiden har. Bordet er bygget opp med et landskap av det naturen til enhver årstid har å by på. Dette kan være et vakkert bilde av årstidene, og kan være med på å skape en trygghet og forutsigbarhet for

barnet. Årstidsbordet viser alle årstidene i forskjellige bilder (Sundt, Gjessing Paulsen, & Lobben Røed, 2008).

3.6 Det fysiske miljøet

De fysiske omgivelsene kan virke inn på barnets trivsel (Sundt, Gjessing Paulsen, & Lobben Røed, 2008). For barn og foreldre skal det kunne oppleves godt å komme inn i en steinerbarnehage, og det legges vekt på at man skal føle seg velkommen. Det er personalet og foreldrene til barnet som skaper opplevelsen av å bli sett, uavhengig av hvordan det fysiske miljøet er formet. For personalet er det fysiske miljøet en hjelp og en støtte i hverdagen. Det er et ønske at barnet skal kjenne trygghet og varme i rommet. Ved å velge enkle former og rolige farger er det med på å skape denne tryggheten for barnet. Derfor vektlegger steinerbarnehagene harmoniske farger på rommene, lun belysning og god plass til bevegelse, gode stelle- og sovemuligheter, gode kvalitetsleker og vakre og enkle billedbøker (Gjessing Paulsen, 2008).

Det legges stor vekt på det fysiske miljøet både inne og ute. Det estetiske er minst like viktig som det praktiske for at hverdagen skal fungere godt for de minste barna. Det bør være tilrettelagt for god bevegelse og muligheter for varierte utfordringer. Slik får barnet utviklet seg. Barnet tar i bruk alt det det er omgitt av. Alt som kan flyttes, undersøkes og utforskes uten at det er forbundet med fare. Barnet har behov for å prøve nye ferdigheter for å samle erfaringer (Gjessing Paulsen, 2008).

Det er de voksne som former det fysiske miljøet, og som bestemmer hva som skal finnes der. Steiner hevder at det ikke skal finnes noe i barnets omgivelser som det ikke skal etterligne. Derfor bør de voksne hele tiden tenke på hva som finnes i barnets omgivelser (Steiner, 1994).

3.7 Foreldresamarbeid

Et godt foreldresamarbeid er avgjørende for barnets trivsel i steinerbarnehagen. Dette samarbeidet starter med en gang foreldrene har valgt barnehagen.

Under tilvenningsperioden når foreldrene har begynt å gå fra barnet, er det viktig at personalet gjør foreldrene trygge på at barnet har det bra. Ofte gråter barnet når foreldrene skal gå fra, da kan det være fint å ta en telefon når barnet har roet seg (Gjessing Paulsen, 2008).

Det viktigste er samtalen mellom foreldre og personalet. Den ekte interessen personalet viser for hvert enkelt barn er med på å skape trygghet for foreldrene. Det er viktig at foreldrene får vite hvordan barnet har hatt det i barnehagen, og at personalet får et innblikk i barnets hverdag hjemme. Samtaler både ved henting/levering og på telefon vil gi både foreldrene og personalet den informasjonen de trenger i forhold til hvordan barnet har det (Gjessing Paulsen, 2008).

Det er forskjell på en samtale som oppstår spontant og en samtale som bør være forberedt. Personalet i steinerbarnehagen bør ha en bevissthet rundt dette. Hverdagslige samtaler er viktigst for foreldrene for å gi de trygghet om at barnet har det bra i barnehagen. Disse samtalene foregår ofte med barnet til stede, og da er det viktig å vite hva det snakkes om «over hodet på barnet». Korte, enkle beskjeder og kanskje noen episoder om hvordan barnet har hatt det den dagen kan være greit for foreldrene å vite, og dette kan skje med barnet til stede. Det kan være med på å styrke tryggheten rundt barnet ved at barnet opplever kontakt mellom personalet og foreldrene sine. Samtaler om bekymring rundt barnet bør ikke skje «over hodet» på barnet, men heller i et møte eller over telefon (Gjessing Paulsen, 2008).

4 Drøfting

I denne delen av oppgaven skal jeg på bakgrunn av teorien i de foregående kapitlene drøfte hvordan vi kan legge til rette for en god tilvenningsperiode for de minste barna i Steinerbarnehagen.

4.1 Tilvenning

Som nærmere beskrevet i kapittel 2.1, så handler tilvenning om å bli kjent med barnehagen som institusjon. Det er tre hovedmål med tilvenningen. Det er å venne barnet til det nye miljøet i barnehagen, la barnet bli godt kjent med personalet, samt det å hjelpe barnet til å klare seg uten foreldrene over lengre tid.

Som en viktig del i tilvenningsfasen tenker jeg at Drugli (2014) belyser viktigheten av å vurdere hvert enkelt barns behov for lengden på tilvenningstiden. Det praktiseres stort sett med tre dagers tilvenning. Det kan ses på som en utfordring å nå ovennevnte tre hovedmål på kun tre dager. Alle barn er forskjellige med forskjellige behov. Noen behøver lang tid på å bli trygge, mens for andre kan tre dager være nok. Dette samsvarer med det Steiner hevder om barnets individuelle behov, og at hvert barn må bli møtt som et unikt individ.

I tråd med det Drugli (2014) mener om å vurdere hvert enkelt barns behov under tilvenningstiden, hevder Steiner at det skal tas hensyn til det trinnet mennesket befinner seg på til en hver tid. Gjessing Paulsen (2008) mener at foreldrene er nødt til å prioritere god tid i barnehagen sammen med barnet sitt, samt kortere dager frem til barnet viser at det er trygt nok til å være alene i barnehagen. Det er mye inntrykk i starten, og det kan være overveldende for det lille barnet med for lange dager. Ved kortere dager kan barnet bli trygt i eget tempo. Dessverre er samfunnet blitt slik at det kan være vanskelig for foreldre å bruke mer enn tre dager. Det er som oftest tre dager man får til rådighet fra arbeidsgiver ved barnehageoppstart, og ikke alle har mulighet til å ta seg mer fri utover disse tre dagene.

Som beskrevet i kapittel 2.1 er det avgjørende for det lille barnet at foreldrene og barnet selv blir trygge på personalet og barnehagen under tilvenningen. I følge Drugli bør de ha erfart i løpet av tilvenningen at de som arbeider i barnehagen er pålitelige mennesker. Personalets væremåte vektlegges høyt i Steinerbarnehagen. Steiner legger stor vekt på hva den voksne gjør og hvordan dens væremåte er. Det gjelder som skrevet tidligere alt fra språk og

handlinger, til bevegelser, tanker og følelser. Han snakker om barnet som et sansende vesen, og at alt som foregår i barnets omgivelse virker inn på barnet. Ved å være gode forbilder som er bevisst sin rolle i barnehagen, og som er i utvikling av seg selv hele tiden, kan man møte barnet på en god måte. Dette er med på å skape trygghet for barnet.

Hvis foreldrene utstråler at de er trygge på barnehagen og på personalet vil det være lettere for barnet å slå seg til ro i barnehagen. Widmark hevder at det kan hjelpe foreldrene å bli trygge på barnehagen ved å komme på en besøksdag eller to før barnet begynner i barnehagen. Da kan det oppstå en kontakt allerede før oppstart.

Som jeg var inne på i kapittel 3.5 betegnes rytme som en slags bærebjelke i steinerbarnehagen. Rytme er noe som finnes overalt, og den er med på å kontrollere livene våre. Spesielt på høsten når nye barn tilvennes er det viktig med en god og forutsigbar rytme. Ved å ha en fast dagsrytme i tilvenningsperioden vil barnet ha gode forutsetninger for å bli trygt. Det er mye nytt som skjer for et lite barn. For det lille barnet er det trygt og godt med det faste og gjenkjennbare.

Det legges ikke stor vekt på å ha mange aktiviteter i løpet av en dag i Steinerbarnehagen, heller få kvalitative aktiviteter. I kapittel 2.1 har jeg beskrevet at det aller viktigste er at barnet blir trygt i barnehagen, og for at barnet skal ha utbytte av å gå i barnehagen må de få oppleve en forutsigbar hverdag og en trygg tilvenning. Videre beskriver Drugli at det er de små hverdagslige rutinene som er betydningsfulle for det lille barnet ved tilvenning og oppstart i barnehagen. Gjennom at barnet får oppleve et personale som holder på med hjemlige aktiviteter som å tørke støv, vaske, lage mat vil dette virke trygt og forutsigbart for barnet. Det de opplever hjemme og i barnehagen bør i de første årene henge sammen. Da blir ikke overgangen fra hjem til barnehage så stor. Abrahamsen (2007) hevder at overgangen fra hjem til barnehage kan oppleves utfordrende for det lille barnet. Sammenlignet med barnehagens miljø preges denne tiden av rolige dager med de nærmeste omsorgspersonene. I kapittel 3.3 skriver jeg at i en steinerbarnehage er et av de viktigste målene å skape en så rolig og harmonisk dag som mulig. Barna må få utfolde seg og utforske i eget tempo. Slik kan overgangen fra hjem til barnehage virke trygt for barnet.

Personalet må bruke god tid på å bli kjent med både barnet og foreldrene for å gjøre de trygge i barnehagen. Det å ha kortere dager den første tiden vil være med på at barnet gradvis venner seg til det nye miljøet. Kranich i kapittel 3.4 hevder at hvis barnet er omringet av gode

oppdragere og forbilder får barnet et sikkert livsfundament, et som ikke svikter i motgang. Videre hevder Mathisen at det legges stor vekt på hva slags rollemodell den voksne er for barna når barn skal etterligne. Derfor er det viktig for personalet å ha faglig kompetanse innen småbarnspedagogikk og det er avgjørende med bevisstgjøring for arbeidet sitt med de små barna. Steiner hevder at det ikke skal finnes noe i barnets omgivelser som det ikke skal etterligne. Dette ser jeg på som utfordrende. Det kan alltid skje noe uforutsett, eller man kan gjøre feil. Personalet i barnehagen er bare mennesker, og de kan som alle andre gjøre menneskelige feil. Jeg tror ikke det går utover barnets utvikling på noen måte.

Som jeg har beskrevet i kapittel 3.5 vektlegges det høyt i steinerbarnehagen å ha en god dag-, ukes- og årsrytme. Rytme er et av hovedelementene i steinerpedagogikken. Fast dagsrytme kan være med på å skape trygghet og forutsigbarhet for barnet slik som jeg har omtalt i kapittel 2.1. I kapittel 2.1 tar jeg for meg at det viktigste for de minste barna er å bli trygge i barnehagen. Videre skriver jeg at det er avgjørende for de små barna å møte en forutsigbar hverdag og at de må få hvile i de gode rutinene i barnehagen. Ved å ha en dagsrytme som er lagt opp slik at man har god tid til de hverdagslige pedagogiske elementene som en småbarnsgruppe har, kan dette være med på å fremme trygghet for barnet.

4.2 Tilknytning

Som jeg har beskrevet i kapittel 2.2 om tilknytningsteori handler tilknytning om overlevelse. Det lille barnet er nødt til å ha en tilknytning til en omsorgsperson for å kunne overleve. Barnet er avhengig av nærhet, trygghet og følelsesmessig omsorg for å kunne knytte seg til sine omsorgspersoner. Dette støttes av Steiners antroposofiske menneskesyn. I følge Steiner beskyttes det lille barnet i mors fysiske kropp frem til fødsel, og ved den fysiske fødsel blir barnet frigjort fra mors liv, slik at den fysiske verden og omgivelsene også spiller inn. Barnet beskyttes deretter av mors livslegeme og følelseslegeme frem til tannfelling, rundt 7 års alder. Dette kan underbygges av John Bowlbys teori om at barnet er avhengig av en nær omsorgsperson i de første årene av livet. Gjessing Paulsen (2008) hevder at barnet behøver den samme beskyttelsen som barnet hadde i morslivet. I tillegg trenger det å få de grunnleggende behovene dekket som varme, kroppskontakt, stell og ernæring for å kunne utvikle seg.

Det er viktig for personalet å ha kunnskap om barnets tilknytningsprosess. I barnets første leveår er det stort sett mor og far som er noen av de få personene barnet har en tilknytning til.

For å kunne skape tilknytning til et barn som starter i barnehagen må barnehagen ha et personale som er faglig kompetente innenfor dette området. Hvis personalet ikke vet noe om tilknytning, vet det kanskje ikke hvordan man skaper en god relasjon til et barn. Det er barnehagen, eller i første omgang en primærkontakt som skal bli barnets «trygge base» under tilvenningen. Som barnehagelærer, pedagogisk medarbeider eller assistent må man være et godt forbilde, og man må ha et bevisst forhold til seg selv i arbeidet med de små barna. Det blir lagt stor vekt på den voksnes væremåte i steinerbarnehagen. Det bestrebes å være gode forbilder som barnet kan etterligne. Det er gjennom etterligning at barnet opplever den voksnes karakter, temperament og sjel. Mathisen hevder at det er avgjørende for den voksne å ha skolering og bevisstgjøring i forhold til sitt arbeid. Selv er jeg enig i Mathisens hevdelse. Det er så viktig å forstå det lille barnet. Ved å være nysgjerrig og interessert lærer man seg barnet å kjenne, og det kan skapes en tilknytning mellom barnet og den som har ansvaret for barnet. Hvis oppdrageren har glade miner og har en ekte kjærlighet til barnet, er det med på å ruge de fysiske organers former frem. Steiner hevder at barnet kan få negative følger hvis oppdrageren ikke fremtrer med ekte kjærlighet og væremåte overfor barnet, og dette kan ses i sammenheng med hva Bowlby mener om utrygg tilknytning.

4.3 Primærkontakt

I kapittel 2.4 har jeg tatt for meg viktigheten av å bruke primærkontakt ved tilvenning. Bruk av primærkontakt kan være med på å skape trygghet under tilvenningsperioden. Dette ved at barnet slipper å ha for mange å forholde seg til. Slik jeg har beskrevet i kapittel 2.4 er det denne personen som skal ta i mot barnet og foreldrene og være sammen med barnet den tiden barnet tilvennes i barnehagen. Det positive ved primærkontaktordningen er at barnet og foreldrene kun får én person å forholde seg til i løpet av tilvenningstiden. Denne løsningen vil også være med på å skape kontinuitet for barnet og foreldrene. Dette støttes av Widmark. Hun mener det er helt avgjørende for barnet å ha en primærkontakt ved oppstart i steinerbarnehagen. Widmark anbefaler foreldre med sitt barn å komme på en besøksdag i barnehagen, slik at det allerede kan oppstå kontakt mellom barnet og primærkontakten før oppstart. Ved at barnet har en fast i personalet å forholde seg til hver dag, vil være med på å skape trygghet for barnet. Gjennom primærkontakten blir barnehagens personale kjent med barnets individuelle behov og deres tilknytningsbehov.

På den ene siden er det en trygghet for barnet og foreldrene å få tildelt en primærkontakt som barnet kan forholde seg til, som kan fungere som en trygg base for barnet. Primærkontakten vil være et mellomledd mellom det kjente, som er foreldrene, og det ukjente som er barnehagen. Det kan også være utfordringer med primærkontaktordningen. De fleste barn er i barnehagen i flere timer enn barnehagens personale er på jobb. Primærkontakten får da ikke vært til stede både ved levering og henting av barnet. Da kan det som beskrevet i kapittel 2.4 brukes en sekundærkontakt som gjennom primærkontakten blir kjent med barnet og barnets behov. Det vil være mindre sårbart for barnet ved sykdom eller annet fravær blant personalet. Selv tror jeg at når det brukes primærkontakt i barnehagen, vil man bli bedre kjent med barnet. Man har derfor en bedre mulighet til å bli kjent med deres behov. Dette kan overføres til resten av personalet, som også er en del av omsorgspersonene som er rundt barnet, slik at de også lettere blir kjent med barnets behov og følelser.

4.4 Overgangsobjekt

Winnicott hevder, som beskrevet i kapittel 2.3, at barnet trenger hjelp for å holde på de indre bildene av sine omsorgspersoner når det skal begynne å være alene i barnehagen. Barnet har gjerne med seg en koseklut eller en bamse som har en spesiell emosjonell verdi for dem. Objektet minner om mamma og pappa, og det trygge der hjemme. Dette kaller Winnicott for en «indre bærbar» mamma og pappa, og objektet kan være med på å bearbeide savnet etter dem. Steiner hevder at barnet er et sansende vesen, det betyr at barnet kan sanse mor og/eller far ved bruk av overgangsobjekt. Winnicott mener at barnet bruker overgangsobjektet som en indre bærbar mamma og pappa. Dette er i tråd med det Steiner mener om at barnet er et sansende vesen. Overgangsobjektet gir barnet lukten og følelsen av foreldrenes nærvær. I kapittel 3.4 gjør jeg rede for at i Steinerbarnehagen arbeides det etter forbilde/etterligning. Ved å opptre som gode forbilder som gjør verdifullt arbeid, som ligner det hjemlige, som å vaske tøy, henge opp tøy, vaske gulv og tørke støv, så kan barnet kjenne seg igjen i det som skjer hjemme. Dette har de opplevd hjemme, og det kan på den måten virke beroligende og betryggende på barnet. Gjennom å se personalet gjøre nyttig arbeid kan barnet knytte det opp mot det mamma eller pappa gjør hjemme. Det er gjenkjennbart.

4.5 Foreldresamarbeid

Jeg beskriver i kapittel 2.5 at et godt foreldresamarbeid er avgjørende for at det lille barnet skal kunne ha barnehagen som en trygg base. Dette støttes av Gjessing Paulsen. Hun mener at med en gang foreldrene har valgt barnehagen starter samarbeidet, og at samarbeidet mellom foreldrene og barnehagen er med på å fremme trygghet for barnet.

I kapittel 2.5 om foreldresamarbeid anbefales det at foreldrene besøker barnehagen allerede før oppstart for å skape en relasjon allerede før barnet starter. Dette kan være med på å fremme godt foreldresamarbeid. Det er i tråd med hva Widmark beskriver i kapittel 3.3. Hun mener det er viktig at foreldrene besøker barnehagen før oppstart. Da er det også ønskelig at primærkontakt er tilstede, slik at både barn og foreldre kan hilse på. Dette fordi det da kan oppstå en kontakt mellom barnet og primærkontakten allerede før barnehageoppstart. Dette kan være med på å gjøre foreldrene trygge på primærkontakten og på barnehagen, noe som igjen kan føre til at foreldrene får god tiltro til barnehagen. Det er viktig at foreldrene går helhjertet inn for at barnehagen er et bra sted å være under tilvenningen, det smitter over på barnet og kan være med på å berolige og hjelpe barnet i denne overgangsperioden.

5 Oppsummering

5.1 Konklusjon og avslutning

Jeg har i denne bacheloroppgaven tatt for meg problemstillingen: **«Hvordan kan vi legge til rette for en god tilvenningsperiode for de minste barna i steinerbarnehagen?»**.

Jeg har tatt for meg det allmennteoretiske perspektivet på tilvenning og det steinerpedagogiske perspektivet. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg fått god innsikt i hvordan man kan gjøre tilvenningsperioden god for de minste barna, ved hjelp av elementer fra begge retninger.

Jeg tenker at det ikke finnes noen fasit på hvordan man skal legge til rette for en god tilvenningsperiode. Det man bør tenke på er at ingen barn er like i tilvenningen, og derfor bør det legges til rette for individuell tilvenning. Det er flere elementer som spiller inn på hvordan en tilvenningsperiode blir. Jeg synes absolutt at steinerpedagogikken møter de minste barnas behov på en tilfredsstillende og god måte. steinerpedagogikkens hovedelementer er rytme,

forbilde og etterligning. En god rytme gir forutsigbarhet og trygghet for barnet. Ved å være gode forbilder skapes det et godt miljø for barnet, og ved å holde på med praktisk og nyttig arbeid i barnehagen skapes det et hjemmekoselig miljø som barnet kan kjenne seg igjen i.

Om barnet får en trygg start avhenger også av om samarbeidet mellom foreldrene og personalet er bra. Ved å bruke en primærkontakt, eller en person som har spesielt ansvar for barnet, øker dette sannsynligheten for at barnet får en trygg tilknytning til minst en i personalet. Ved at barnet har en trygg base i barnehagen gir det gode forutsetninger for utforskning, lek, læring og samtidig får barnet den tryggheten og omsorgen det behøver. Det er mange måter å arbeide med omsorg, tilknytning og trygghet i barnehagen. Det som er avgjørende er hvor sensitiv og omsorgsfull omsorgspersonen er i forhold til barnet.

Når jeg ser tilbake på arbeidet med denne bacheloroppgaven ser jeg at jeg har hatt stort læringsutbytte av å jobbe så intenst med en slik fagoppgave. Prosessen og sammenligning av teorigapitlene har skapt mange refleksjoner rundt temaet. Kunnskapen om tilvenning for de minste barna har økt betydelig. Jeg har dannet meg egne tanker rundt oppstart i barnehagen og om hvordan jeg kan være med på å skape trygghet for de minste barna i en tilvenningsperiode. Dette er kompetanse jeg vil ta med meg på veien videre, og bruke i min jobb som steinerpedagog/barnehagelærer. Jeg ser frem til å bli enda bedre på å gi barna omsorg og trygghet, og til fremtidige tilvenningsprosesser med nye barn. Det blir spennende å se om jeg føler meg tryggere på dette området i høst når nye barn skal tas i mot og tilvennes barnehagens miljø, og om jeg kan veilede både foreldre og personalet på en god måte. Noe jeg tror jeg vil gjøre etter arbeidet med denne oppgaven.

Litteraturliste

- Abrahamsen, G. (2007). En god start i barnehagen - toleranse for avskjed i tårer og tid til det nødvendige. I S. Haugen, G. Løkken, M. Røthle, & M. Røthle (Red.), *Småbarnspedagogikk: Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (ss. 60-72). Oslo: Cappelen.
- Abrahamsen, G. (2008). *Det nødvendige samspillet*. Tano Aschehoug.
- Abrahamsen, G. (2015). *Tilknytningsbaserte barnehager*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Brantzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra. Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Broberg, M., Hagstrøm, B., & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen, hva betyr trygghet for lek og læring?* Oslo: Cappelen Damm AS.
- Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen*. Oslo: Cappelen damm AS.
- Gjessing Paulsen, E. (2008). *Tillit og undring*. Kolofon Forlag.
- Hansen, M. B. (1999). *Velkommen til barnehagen*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Hart, S., & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon*. Oslo: Gyldendahl Norsk Forlag AS.
- Jonassen, T. (2014, August ?). *Det første året i barnehagen*. Hentet April 3, 2017 fra barnehage.no: <http://barnehage.no/pedagogikk/2014/08/det-forste-aret-i-barnehagen/>
- Kranich, E.-M. (2003). *Pedagogisk antropologi*. Oslo: Antropos Forlag A.S.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Bergen: Kunnskapsdepartementet.
- Mathisen, A. (2016). Interaksjon, anerkjennelse og respons. *Årstidsbrevet/Steinerbarnehagen* .
- sentralbyrå, S. (2017, 21 03). *ssb.no*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-endelige/2017-03-21>
- Steiner, R. (1994). *Barnets oppdragelse*. Oslo: Antropos Forlag.

Sundt, A. H., Gjessing Paulsen, E., & Lobben Røed, B. (2008). *Pedagogisk plan for steinerbarnehagene og første klasse*. Moss.

Widmark, A. (2008). *Småbarnspedagogik för småbarnspedagoger och småbarnsforeldrar*. Jarna: Wrå Förlag.

